

Nakład drugi.

Cena 25 groszy.

GŁOS

RUDY PABIANICKIEJ

JEDNODNIOWKA INFORMACYJNO-SPOŁECZNA

Adres Redakcji: Ruda Pabianicka, ul. Piłsudskiego 3.

Ruda Pabianicka, 20 grudnia 1938 r.

Historia zabiegów mieszkańców Rudy Pab. o swoje prawo miejskie (W 15-lecie miasta Ruda Pabianicka)

Jakikolwiek w przyszłości spotka los Rudę Pabianicką, czy ją pochłonie Łódź, czy będzie „wydzielona”, czy też długo jeszcze pozostanie tem czem jest t. j. podmiejskim osiedlem, częściowo letniskowym, niezaprzeczonym jest, że choć ściśle związana z Łodzią interesami, ma Ruda od początku pewne dążenia do samoistości. Tu emigrują łodzianie, gdy im zbrzydnie wielkomiejski kurz, hałas i dym, tu osiedlali się pierwsi pionierzy, wychodząc jakby na „wole” z dobrze zacieśnionej już w końcu XIX wieku Łodzi. Nietrzeba także zapominać, że granice Łodzi i Rudy, to starodawne granice włości biskupów kujawskich i kapituły krakowskiej. Ruda przecież od średniowiecza aż do konfiskaty dóbr biskupa krakowskiego po rozbiorach jest jednym z folwarków klucza pabianickiego. Stąd jej obcość dla Łodzi i stąd dążenia do samodzielności w chwili gdy zarysowały się możliwości rozwojowe osiedla.

Historia gminy miejskiej Ruda Pabianicka była już niejednokrotnie publikowaną i z braku miejsca w niniejszym artykule musi być pominięta. Nie obojętnym jednak będzie podanie tu krótkiego szkicu zabiegów jej obywateli o umiastowienie, w tych latach, gdy odrodzona państwowość polska zaczęła urządzać się wewnątrz.

Jest więc wiosna 1919 roku. Odbłyły się wybory do pierwszego Sejmu Rzeczypospolitej i wybory do Rad gminnych. Pierwszy raz w dziejach chłopskiej gminy Brus, do której Ruda wchodzi jako jedna z t. zw. kolonii, do głosu dochodzi, dzięki powszechności prawa wyborczego, element robotniczy i na radnych przechodzą obywatele Rudy Adolf Wagner, A. Zietański, K. Szymankiewicz i inni których nazwisk już nie pamiętam. Gmina Brus jest jednostką olbrzymią. Obejmuje tereny od Gospodarsza, Widzewa aż po Konstantynów podłódzki t. j. całe setki klm. kwadratowych południowego zachodu Łodzi. Jak na tym obszernym terytorium może sobie dać radę nowy zarząd gminy przy starym przedwojennym aparacie administracyjnym. Gdy przed gminą staną całkiem nowe zagadnienia np. aprowizacji robotników, przymus szkolny, zatrudnienie bezrobotnych, opieka społeczna i wiele innych nie licząc nowo urządzanych przez skarbowość polską spraw podatkowych, rolniczych i t. p.

To też mimo woli poszczególne „kolonie” zaczynają się emancypować z pod władzy gminnej. Tu i owdzie powstają zrzeszenia obywateli do poszczególnych zagadnień jak np. oddziały robotniczych związków zawodowych, stowarzyszenia żywców, właścicieli nieruchomości, a jednocześnie

kolonie wytwarzają u siebie władze gromadzkie. I tak np. w Rudzie Pabianickiej, gdzie dotąd był jeden sołtys do spraw podatków i porządkowych, widzimy od roku 1919 już 4 sołtysostwa oddzielne a później nawet i 4-ch ich zastępców. Jednemu z tych sołtysów, po krótkim urzędowaniu i zabiegach z rzeszami głodnych pracy i chleba, przy bezpłatności takiej posady, na której trzeba było ciągle siedzieć w gminie lub w powiecie opuszczając swe gospodarstwo, nie znajdując w dodatku zrozumienia dla coraz większych potrzeb Rudy u władz wiej-

gminy, zależności od władz nieinteresujących się rozwojem Rudy i nadmiaru zagadnień i potrzeb z jakimi zgłaszają się do niego rudzcy obywatele. Długo i żywo potem obradowano. Te same pretensje co Ruda zgłosiło Nowe Rokicie i Chachuła. Zarzucano zarządowi gminnemu niedbałość o interesy robotniczej ludności, niesprawiedliwy przydział żywności (cukru, mąki), radzono o drogich wtedy tramwajach, o drogach i mostach, o zapomogach dla bezrobotnych i wielu innych sprawach. Rezultatem wszystkich przemówień i wniosków było jednomyśl-

Fragment ul. Staszica (Marysin).

skiej gminy, przysłała do głowy szczęśliwa myśl, kielkująca i u innych działaczy, zwołać tak modny w owych czasach wiec w swej gromadzie, żeby oddzielić Rudę i raz uwolnić z pod władzy retkińskich radnych.

Został więc zwołany przez sołtysa Józefa Rajchelta wiec w aktualnych sprawach, między którymi było i umiastowienie Rudy. Odbył się on w sali dzisiejszej fabryki Horaka (dawniej Kellera) w dniu 6-tym kwietnia 1919 roku. Wiec zgromadził kilkuset obywateli wszystkich klas, płci i wieku. Niżej podpisany, który sekretarzował z woli gromady, przypomina sobie że byli obecni i nowy wójt Płoczek i proboszcz rudzki ks. Potapski, wszyscy sołtysi i znaczniejsi obywatele. Ob. Reichelt przedstawił zebranym wszystkie trudności jakie napotyka w urzędowaniu, on i jego koledzy skutkiem rozległości

ne, całą gromadą, w nadzwyczaj wzniosłym nastroju (choć był to dzień powszedni) powzięcie uchwały o wystąpienie do władz rządowych w Warszawie z prośbą o oddzielenie Rudy Pabianickiej od gminy Brus i nadanie Rudzie praw miejskich.

Do wykonania tej uchwały zebranie wybrało Komitet aż z 36 osób. Choć wójt Płoczek czuł się szczęśliwy, że mu ubędzie kłopotów a i starostwo odniosło się do tych poczynąń Rudy z całą przychylnością, to jednak wykonanie uchwały musiało wziąć rudzkie społeczeństwo na siebie. Gdy ów komitet 36-ciu okazał się za ciężki po 2-ch czy 3-ch zebraniach skończyło się tym, że do zredagowania podania do władz wybrano ściślejsze koło z 5-ciu czy 6-ciu osób z ks. Potapskim na czele. Do grona tego weszli ob. Szymankiewicz (zastępca wójta) Ryszard Zölbel, Antoni Ziętalski, Franciszek Dułka

Stefan Świdorski. Ob. Dółka zajął się zrobieniem planu Rudy, który mu się udało odtworzyć z planów parcelacyjnych Gerlicza i Hasenklewera, a niżej podpisanemu wraz z p. Szyszkiewiczem powierzono redakcję memoriału do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Brulion tego podania, które odpisu nie miało jako że odbito je na lepszym grubszym papierze, zachował się w rękach autora niniejszych notatek. Brzmiało ono jak następuje:

Nowo wybudowany gmach szkolny (w stanie surowym) na „Chachule”.

DO
MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH
REPUBLICI POLSKIEJ
W WARSZAWIE

W związku z przygotowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych projektem podziału administracyjnego Państwa Polskiego mieszkańcy kolonii Ruda Pabianicka, gminy Brus, pow. Łódzkiego jako obywatele osady, która dawno już straciła charakter wsi a znajdując się w obrębie gminy wiejskiej cierpi z tego powodu wielkie niewygody i straty pod względem gospodarczym, policyjno-administracyjnym i aprowizacyjnym, będąc zależna od konserwatywnej większości wiejskiej, hamującej rozwój ekonomiczny kolonii, niniejszem

uprzejmie proszę Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, przez wybraną jednomyślnie na zebraniu gromadzkim w dniu 6 kwietnia Komisję 36-ciu, o odseperowanie kolonii Ruda Pabianicka, gminy Brus od terytorium gminnego i o utworzenie z Rudy samodzielnej jednostki administracyjno-gospodarczej czyli miasta.

Przedstawiając tę prośbę mieszkańców Rudy wraz z odpisem uchwały gromadzkiej i planem osady, niżej podpisani członkowie komisji obywatelskiej mają zaszczyt zaznaczyć niektóre dane statystyczne za prośbą naszą przemawiające. Osada nasza powstała na gruntach dóbr i cukrowni Ruda Pabianicka 7 wiorst odległych od Łodzi. Posiada obecnie około 1100 posesji zabudowanych przeszło 700 domami, willami i zabudowaniami fabrycznymi i przemysłowymi. Jest w niej kościół parafialny, apteka, 8 większych zakładów fabrycznych i 3 duże cegielnie parowe. Z fabryk znaczniejsze: przędzalnia wełny, 2 tkalnie i farbiarnie, apretury oraz fabryka powrozków. Ludność składająca się głównie z robotników, rzemieślników, handlujących i inteligencji miejskiej wynosi około 6 000 głów. Z instytucji społecznych są czynne urząd parafialny, Rada Opiekuńcza Miejsowa, Straż Ogniowa, Koło Zjednoczonych Ziemianek, Koło Polskiej Macierzy Szkolnej, utrzymujące 4-ro klasowe progimnazjum koedukacyjne. Biblioteka Ludowa, Two Muzyczne i Śpiewacze. Szkolnictwo, oprócz wymienionego progimnazjum Macierzy, stanowi 4-ry szkoły gminne i 2 kantoraty ewangelickie, przyczem budżet szkolny wynosi dotąd rocznie (bez szkoły Macierzy marek 10.500). Osadę łączy z Łodzią i przebiega specjalna odnoga elektrycznej kolei dojazdowej, a z miastami Rzgowem i Tuszyńcem linia kolei wąskotorowej Ruda - Kruszw. Stacja osobowa tej kolei znajduje się w centrum kolonii, a ruch osobowy na tych liniach sięga tysięcy osób dziennie. Sklepów kolonialnych i galanteryjnych znajduje się tu 35, dwa T-wa spółdzielcze spożyców, 8 rzeźników, 10 piekarni i kilkunastu innych rzemieślników jak szewców, stolarzy, kowali i t. p. Dwie restauracje i dwa bufety kolejowe dopełniają całości stanu kolonii pod względem handlowym.

Widząc dobroczynne skutki samorządu miejskiego, stosowanego w sąsiednich osadach, pragniemy przez usamodzielnienie nas i odłączenie Rudy od wiejskich okolic gminy wejść także na nowe tory gospodarki gminnej, godnej obywateli Odrodzonego Państwa Polskiego. Dlatego raz jeszcze prosimy Przeciwne Ministerstwo o przychylne zadecydowanie żywo obchodzącej nasz ogół sprawy.

Prośbę niniejszą z zaufaniem podpisują upoważnieni przez ogólne zebranie gromadzkie z dnia 6 kwietnia 1919 roku członkowie komisji obywatelskiej.

Z powodu umieszczenia w adresie słow. Republiki Polskiej" przyszło przy podpisywaniu memoriału do dużego sporu z księdzem Potapskim, który żądał wyrazu „Rzeczpospolita" i odmawiał swego podpisu.

Alc że prośba pozatem innych usterek nie miała a powtórne jej odbijanie było i kłopotliwe i opóźniało akcję jakoś zatarg załagodzono. Podanie odbito w biurze Warszawskich Ubezpieczeń od Ognia (pałac Siemens w Łodzi) gdzie był dyrektorem mieszkaniec Rudy, jeden z członków komisji, inż. Neyman, a ponieważ zaniedbano podpisywania odpisu nie mogę dziś przytoczyć nazwisk owych 36 obywateli którzy pierwsi podpisywali prośbę i występowali w imieniu gromady rudzkiej Łatwo je będzie ustalić przyszłemu historykowi miasta z akt tego czasu w gminie Brus, powiecie lub Min. Spr. Wewn.

Potem po zwycięskiej wojnie z bolszewikami przyszły inne zabiegi. Przez lata 1920—1921—1922 Ruda zmieniała dużo owych sołtysów, którzy w oczekiwaniu umiastowienia osady byli, rzecz można, pierwszymi zarządcami osiedla. Owych pięciu obywateli uczestniczyło później w naradach w starostwie, coś dwukrotnie interweniowało w Warszawie, aż wreszcie jesienią 1923 roku rozeszła się wieść oficjalna, że Ruda Pabianicka została przez Pana Prezydenta Rzeczypospolitej, Stanisława Wojciechowskiego ogłoszona miastem.

Stefan Świdorski

Ruda Pab. listopad 1938 r.

W archiwum prywatnym jednego z członków Pierwszej Rady Miejskiej m. Rudy z r. 1923 znaleźliśmy oryginał zaproszenia rozesłanego przez Wójta Gminy Brus na pierwsze organizacyjne posiedzenie pierwszej Rady Miejskiej.

Oto jego ciekawy porządek dzienny i daty narodzin miasta według zachowanego dokumentu.

WÓJT GMINY BRUSS

pow. Łódzkiego

L.

dn. 8.X. 1923 r.

Do Radnego m. Ruda Pab.

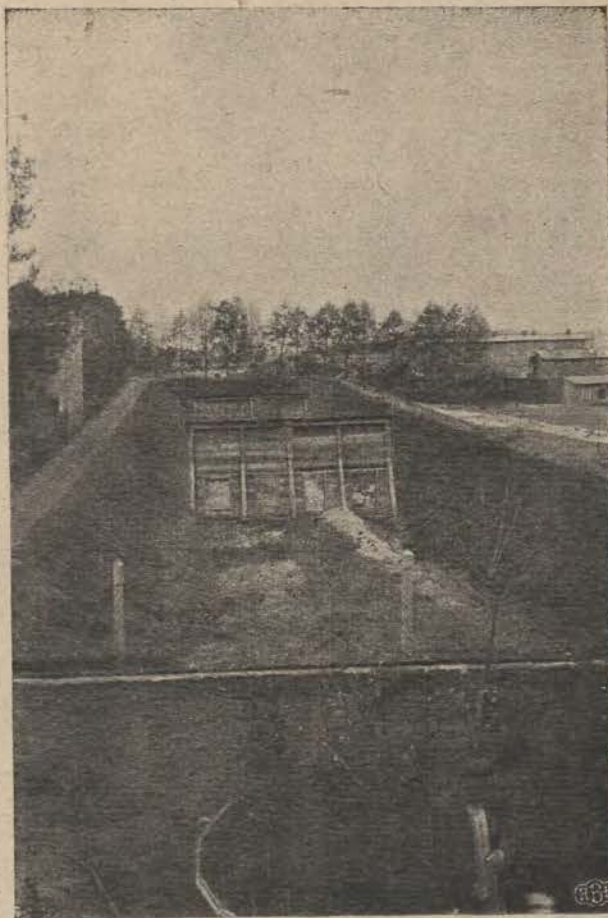
W.P.

RUDA, ul. Trudna

Wobec uprawomocnienia się wyborów Rady Miejskiej m. Ruda Pab., stosownie do zarządzenia pana Starosty powiatu Łódzkiego z dnia 6 b. m. L. 1463, uprzejmie proszę W.P. o łaskawe przybycie na pierwsze organizacyjne posiedzenie Rady Miejskiej, które odbędzie się w dniu 15.X. r.b. o godzinie 5 po południu w lokalu urzędu gminy Brus w Nowem Rokiciu.

Porządek dzienny posiedzenia:

1. Zagajenie posiedzenia
2. Podanie do wiadomości zebranych Działu C tytułu IV i Działu A tytułu V Dekretu

Widok Strzelnicy Miejskiej przy ul. Zagłoby

o Samorządzie Miejskim z dnia 4 lutego 1919 r.

3. Ustalenie wysokości wynagrodzenia członków Magistratu
4. Wybór burmistrza
5. Wybór zastępcy burmistrza
6. Wybór ławników według art. 43 ust. 3 Dekretu o samorządzie miejskim i regulaminu wyborczego z dnia 26 lutego 1919 r. (Monitor Polski N47 z r. 1919)

Pieczęć

Wójt Gminy —) Płoczek

Korzystajcie z Miejskiej Biblioteki w Rudzie Pabianickiej ul. Piłsudskiego 7-(gmach ratusza) Do wyboru 2300 tomów.

BAR

„Gospoda Mieszczańska”
Łódź, Plac Rejmonta 1/2

wydaje śniadania, obiady i kolacje. — Kuchnia wzorowa. Ceny konkurencyjne.

XV-lecie m. Rudy Pabianickiej

W dniu 11-ym listopada 1938 r. — cała Polska jak długa i szeroka uroczystości obchodziła święto 20-lecia Niepodległości. Dla Rudy Pabianickiej dzień ten miał szczególne znaczenie — bowiem w tym dniu zbiegły się dwie uroczystości — a mianowicie 20-lecie Niepodległości i 15-lecie istnienia miasta.

Poza pochodem wszystkich organizacji wręczenia daru armii w postaci C. K. M., karabinów ręcznych i masek gazowych — odbyła się uroczysta akademія — z udziałem artystów scen warszawskich — (Popławski-Frenkel Karwowska). — Na akademii tej, którą zaszczylił wicewojewoda inż. Jelinek, burmistrz miasta Włodzimierz Grzybowski wygłosił dłuższe przemówienie sprawozdawcze, którego niektóre fragmenty poniżej przytaczamy:

„15 lat minęło, kiedy Nr 17 Dziennika Ustaw Rzplitej Polskiej przyniósł Rozp. Rady Ministrów o utworzeniu m. Rudy Pabianickiej. Było to wówczas 164 — miasto wyłączone z gmin wiejskich w odrodzonej Ojczyźnie. Nowopowstałe miasto składało się z 3-ch wsi: Rudy Pabianickiej, Nowego Rokicia i folwarku Chachuła, o obszarze 1.000 ha. Ludności liczyło wówczas 5.162. W drugiej poło-

wie 1923 r. wybrana została Rada Miejska w osobach: — A. Arlta, inż. Bendarzewskiego J. Głowackiego, Adama Hendla (ś. p.) M. Kalińskiego, J. Krenca, Tomasza Kubickiego, Antoniego Kudlińskiego, Langego, Alf. Lüdertha, Edwarda Łapota (ś. p.) St. Maja (ś. p.), J. Millera, Milczarka J., St. Miniata, J. Nowaka (ś. p.), Adolfa Gnstawa Obermana (ś. p.), K. Obermana, K. M. Rosta, Romana Szyman-

Gmach Zarządu Miejskiego

Zarząd Miasta i Rada Miejska

siedzą od lewej: — 3-ci Fr. Darmach — ławnik, J. Berger — wiceburmistrz, Wł. Grzybcwski — burmistrz, W. Famulski — ławnik, A. Schmidt — ławnik, Otton Koehler — radny i R. Ressel — radny i inni.

kiewiczza, Stefana Świdarskiego i Antoniego Zientalskiego.

Dnia 15.X.1923 r. — Rada Miejska dokonała wyboru członków Magistratu, obierając na burmistrza p. Franciszka Dółkę, wice-burmistrza p. Pawła Probstę (którego w następstwie zmusiła frakcja Zw. Lud.-Nar. — do złożenia mandatu — gdyż udowodniono, że tenże był na usługach okupacji niemieckiej przyp. red.) oraz ławnikami — pp. Marię Majewską — Jana Milewskiego i Leona Szretera, (który objął mandat wiceburmistrza po usunięciu Pawła Probsty).

Pierwsi reprezentanci miasta zebrali się pod wiaduktem kolejowym na granicy nowego miasta z Łodzią i tam poczęli się zastanawiać, gdzie znaleźć lokal na pierwsze zebranie. W konsekwencji znaleziono tymczasowy przytułek w mieszkaniu pani Marii Majewskiej, — a następnie wynajęto lokal

uprzednio zajmowany przez radnego A. Zietańskiego — przy zbiegu obecnych ulic Staszica i Rzewskiego i tu dopiero rozpoczęto pracę, uchwalając pierwszy budżet w markach, odpowiadający sumie obecnych zł. 40.000 — (a dziś po 15-tu latach budżet miasta na rok 1937/8 — wynosi zł. 530.000 — przyp. red.).

Z większego przemysłu dość dobrze prosperującego wówczas istniały tylko dwie fabryki: Sukcesorów L. Müllera i Artura Meistersa (ś. p.) obecnie „Pierwsza Fabryka Jedwabiu”. W takich warunkach, bez dróg bez światła, przy ubogich mieszkańcach rozpoczęła się gospodarka miasta o zarysowującej się dużej przyszłości z następujących powodów:

Bezpośrednie sąsiedztwo z Łodzią, które ze względu na swą wadliwą zabudowę jest miastem dość niezdrowym do zamieszkiwania w pobliskiej okolicy, gdzie nie dokuczałby dym fabryczny i gdzie wolny po pracy czas można spędzać wśród kwiatów i zieleni.

Ruda Pabianicka położona na trasie 2-linii tramwajowych: tuszyńskiej i pabianickiej posiada częste i bardzo wygodne połączenie z Łodzią. — Nierozparcelowane wówczas tereny dawały możliwości taniego kupna, — placu, zaś łąki wzdłuż rzeki „Ole-

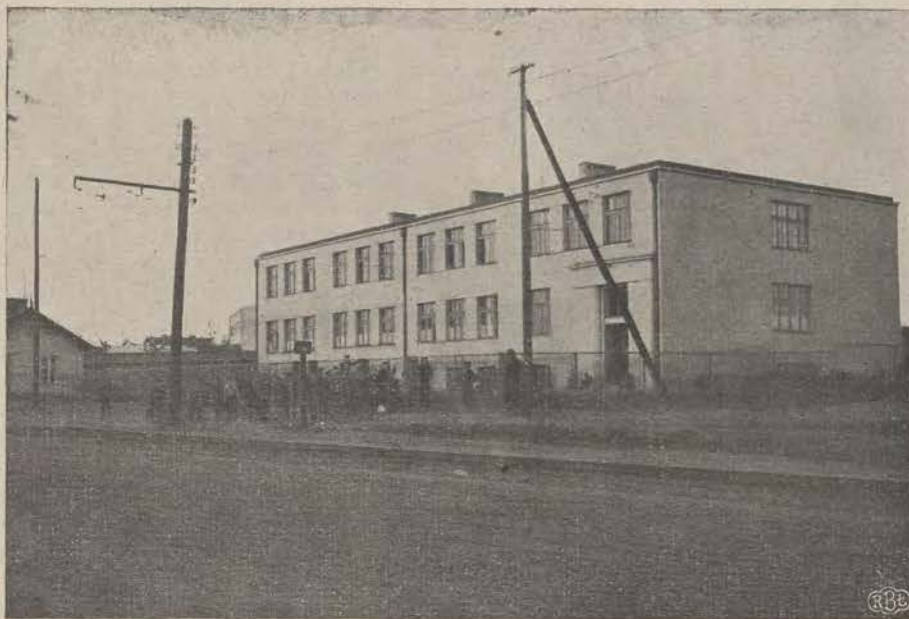
Pracownicy Zarządu Miejskiego w Rudzie Pabianickiej

siedzą od strony lewej: — W. Jaguś — dyr. Zom'u, A. Gawłowa, Cz. Lis, W. Jagodzińska, Z. Mruk — sekr. zarz. miejskiego, Wł. Ciszewska, Dr. J. Bromirski, Janina Bielawska-Lindnerowa i Bolesław Turek — ref. wydz. podatkowego, Stoja od lewej: Dzieciolowski, Różycki, Wł. Kamiński — skarbnik, Nowakowski, Zygmunt Szufa, — kier. insp. Budowlanej, Wł. Michalak, Jeżewski J. — główny księgowy, St. Polichnowski — kier. biura meld. i Wacław Madaj

chówki i pola przez nich, były wygodnym miejscem pod zabudowę przemysłową. Wszystkie te możliwości Rudy Pabianickiej zostały przez Łodzian zrozumiane i wykorzystane i tak:

w r. 1934 — miasto liczyło 553 budynki, w r. 1930 — a więc w sześć lat później, już 1.118, w r. 1933 — 1.420 budynków, a obecnie około 2.000. W miarę rozwoju urządzeń miejskich podnosi się jakość budynków, bo od parteryowych nieruchomości przeszła Ruda Pabianicka do piętrowych, a potem do 2 i trzech piętrowych kamienic, które obecnie wznoszą się coraz częściej i nie długa jest ta chwila, w której budowa wielokondygnacyjnych budowli przewyższy te małe budowle, jeśli tylko Bank Gosp. Krajowego nie wstrzyma kredytów na zabudowę osiedli i jeśli kredyty te będą zwiększane

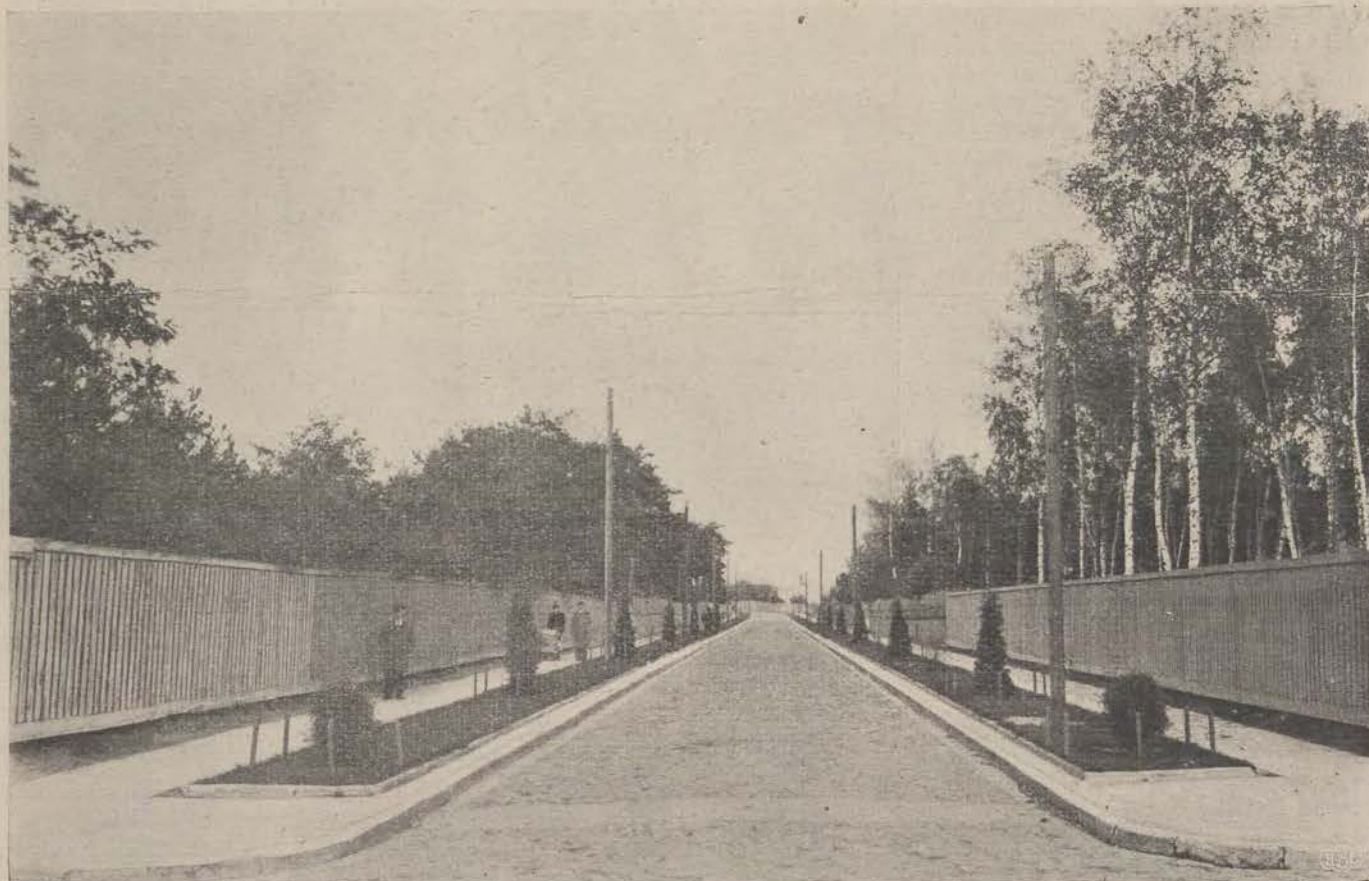
O żywotności miasta i o potrzebie jego istnienia świadczy również duży przyrost ludności, nie naturalny, rzecz prosta, ale mechaniczny spowodowany dużą imigracją do naszego miasta.

Nowo wybudowany gmach szkoły Nr. 4 (oddany do użytku) imienia i przy ul. Marsz. J. Piłsudskiego

W roku 1923 — liczyliśmy 5.162 mieszkańców. Podczas ostatniego spisu ludności było ich już 12.143 — na 1.I.-1935 r. 15.250 — a obecnie na 1.XI.-1938 r. 20.034 osoby.

Ten duży przyrost ludności, pęd do parcelowania terenów i zabudowy wymagał i wymaga intensywnej i planowej gospodarki Zarządu Miejskiego, który też wspólnie z Radą ma niezwykle trudne

Dzielnica willowa. — Fragment ul. Łącznej

Gmach Szkoły Nr. 2, przy ul. Zagłoby

zadanie w ustaleniu planu hierarchii potrzeb, w znalezieniu źródeł pokrycia na konieczne inwestycje.

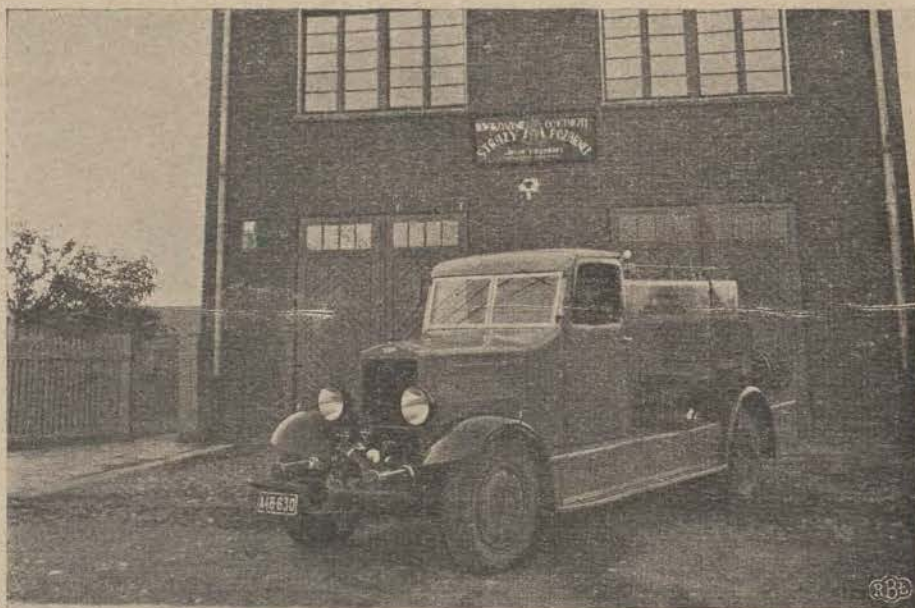
...od początku swego istnienia miasto nasze znajdowało się w stanie, w którym wszystkie potrzeby winny być zaspakajane, niemal jednocześnie. W roku 1924 — Ruda Pabianicka liczyła 71 klm. dług. istniejących ulic, a dziś liczymy już 90 klm. bież. ulic będących na utrzymaniu gminy.

...obecnie posiadamy już 11.000 mtr. b. ulic gminnych o twardej nawierzchni, oraz 7.200 dróg państwowych i powiatowych, przyczym droga państwowa — nasza ulica Staszica, prócz kostkowej nawierzchni wybudowanej przez Państwo, ujęta jest w krawężniki i pokryta chodnikami betonowymi,

tak samo gminne ulice brukowane posiadają krawężniki i chodniki, są uregulowane i często upiększane kwietnikami. Aby uchronić ulice urządzone od zniszczenia, jakie powoduje woda szukająca setkami metrów odpływu dla siebie, a przechodniów od widoku mydlin lub innych ścieków wolno płynących rynsztokami, od roku ubiegłego przed zabudowaniem nowej ulicy, układamy kanał odwadniający, podziemny z rur betonowych, którego ułożyliśmy już 5.700 mtr. bież.

Mimo dobrego realizowania budżetu po stronie dochodów, mimo stosunkowo dużej już cyfry budżetu, bo łącznie z dotacją Funduszu Pracy przekraczającej pół miliona złotych, mimo urządzenia chodników na koszt właścicieli przyległych posesyj, mimo wybudowania już 2-ch gmachów szkolnych i trzeciego (na Chachule) w stanie surowym, który w roku 1939—oddany będzie do użytku szkolnego — mimo 15 lat gospodarki miejskiej dużo jesz-

cze niepokrytych braków stoi przed samorządem Rudy Pabianickiej. — tak w dalszym i to coraz intensywniejszym zabudowaniu ulic, w oświetleniu

Samochód—Polewaczka Zakładu Oczyszczania Miasta przed gmachem Och Str. Pożarnej

Fragment ul. 1-go Maja

ich, w budowie dalszych gmachów szkolnych, rozbudowie gmachu Zarządu Miejskiego, koniecznej i to szybkiej budowie rzeźni — i szeregu innych inwestycji miejskich.

...Ale to wszystko pokonane będzie, bo choć nie mamy wprowadzić wystarczających środków finansowych, wobec kapitalnych braków, — ale mamy zato duży kapitał w postaci ambicji mieszczańskiej naszego obywatela i jego ofiarności oraz niesłychanych walorów umiejętności jednoczenia się pod wspólnym sztandarem dobra ogólnego bez różnicy narodowości i oblicza politycznego“.

Ruda Pabianicka jest najbardziej uprzemysłowionym miastem w powiecie łódzkim. Znajduje się tu kilka potężnych obiektów fabrycznych, oraz szereg mniejszych.

Największą firmą przemysłową w Rudzie i w ogóle w powiecie są zakłady włókiennicze Adolf Horak, Sp. Akc., zatrudniające 2.400 robotników.

Z pozostałych zakładów przemysłowych czołowe miejsce zajmuje firma „Pierwsza“ Polska Farbiarnia i Wykończalnia Jedwabów Sp. Akc., dawniej Artur Meister.

Obecna firma „Pierwsza“ powstała w roku 1905, jako farbiarnia i wykończalnia wełny i mieściła się w miejscu, gdzie znajdują się teraz zakłady włókiennicze Adolfa Horaka. Na obecny teren firma została przeniesiona dopiero w roku 1909.

W roku 1933 dawna firma Artur Meister przekształcona została na spółkę akcyjną, przy czym zakres działania i produkcji został rozszerzony, tak że obecnie zakłady „Pierwszej“ farbuje, wykańcza i drukuje jedwab naturalny i sztuczny, tkaniny bawełniane i wełniane.

Przy poważnym nakładzie kapitału, oraz dzięki wytrawnemu kierownictwu i fachowo wykształconemu personelowi, farbiarnia i wykończalnia „Pierwsza“ urosła do poziomu najpoważniejszej tego rodzaju placówki w Polsce, mogącej swoją zdolnością produkcyjną zaspokoić potrzeby krajowe.

Obecnie „Pierwsza“ zatrudnia przeciętnie około 600 robotników, przeważnie mieszkańców Rudy. Kapitał zakładowy „Pierwszej“ wynosi około 3 miliony zł. Firma należy do Związku Wykończalni i Farbiarni w Łodzi.

W rzędzie największych firm rudzkich znajduje się także „Rudzka Przędzalnia Bawełny Sp. Akc.“, założona w r. 1927. Firma zatrudnia 300 robotników. Posiada 16.000 wrzecion cienkoprzędnych i 4.200 wrzecion niciarkowych. Produkuje głównie przędzę wysokich numerów z bawełny egip-

Fragment Betoniarni Miejskiej — pod kier. Fr. Szeligi.

skiej oraz przędzę ze sztucznego jedwabiu. Ostatnio przystąpiła do produkcji przędzy z koloniny.

„Rudzka Przędzalnia Bawełny“ mieści się w własnych budynkach fabrycznych, urządzonej nowocześnie. Na terenach firmy znajdują się także budynki gospodarcze i mieszkalny.

Mechaniczna tkalnia zarobkowa P. Habig S-cy założona została przez p. Pawła Habiga w r. 1928. Początkowo mieściła się w Łodzi, w r. 1935 została przeniesiona na teren Rudy Pabianickiej. Zatrudnia 80—100 robotników, produkuje artykuły z jedwabiu naturalnego i sztucznego.

Z życia Związku b. Ochotników Armii Polskiej w Rudzie Pab.

Związek powstał w 1937 roku. Z pośród organizacji b. wojskowych — placówka ta wybija się na pierwsze miejsce. W czasie zatargu z Czechmi o zwrot rdzennie ziem polskich — związek ten pierwszy zajął się werbunkiem ochotników do Ochotniczego Korpusu Zaolzańskiego. Ostatnio zarząd przystąpił do fundacji sztandaru.

Skład zarządu stanowią: Betlejewski Marcin — prezes, Chojnacki Ignacy — wiceprezes, Dietrich Stefan — sekretarz, Stachurski St. — skarbnik, prof. Rybak Józef — bibliotekarz i Kiela Franciszek — gospodarz.

Edisz.

Do Publicznych Szkół Powszechnych w Rudzie Pabianickiej uczęszcza w roku 1938/39 3000 dzieci.

Spółdzielczość spóżywców w Rudzie Pabian.

Każdego przejeżdżającego tramwajem dojazdowym do Pabianic lub Tuszyna przez nasze miasto, również przechodnia, odbywającego wędrowkę wzdłuż naszych magistralnych ulic, uderzyć musi widok licznych punktów sprzedaży Powszechnej Spółdzielni Spożywców w Łodzi. Charakterystyczne globy — „ruszone z posad bryły świata” na szyldach owych sklepów, obserwować można i na ul. Staszycy, już przy kolei obwodowej i w śródmieściu i na ul. Marsz. J. Piłsudskiego, a nawet i w sąsiednich Chocianowicach. Jakżeż do tego doszło, że ta popularna w Łodzi instytucja dotarła do miasta Rudy w postaci tak licznych zakładów i czym się one wyróżniają wśród innych handlowych przedsiębiorstw naszych mieszkańców?

Są to sklepy społeczne zakładane w latach wojny światowej przez rudzkie społeczeństwo. Zorganizowane na zasadach Spółdzielczych t. zw. roczdalskich nosiły z początku nazwy: Stowarzyszenie spóżywcze „Ruda” lub „Robotnicze stowarzyszenie „Siła”. Dzisiejszy np. sklep w kamienicy przy zbiegu ulic Staszycy i Rzewskiego jest jednym z najstarszych i istnieje bez przerwy w tym miejscu już przeszło lat 20. Założony został wiosną 1916 roku z inicjatywy ówczesnej Rady Opiekuńczej Miejscowej. Do pierwszego zarządu wchodził członkowie tej Rady, więc inż. L. Żaboklicki, Teodor Zölbel, Adolf Wagner, Stefan Świdorski i młody wówczas spółdzielca (dziś kierownik Powszechnej Spółdzielni Spożywców w Łodzi) Antoni Zietański. Oni nie mogąc pogodzić się z nieuznawaniem potrzeb aprowizacyjnych Rudy przez gminny Komitet Obywatelski w Nowym Rokiciu, postanowili tak zorganizować mieszkańców Rudy aby społeczeństwo tutejsze mogło samo radzić o swych potrzebach wyżywieniowych i wpływać należycie na regularne otrzymywanie choćby t. zw. kartkowych artykułów pierwszej potrzeby jak chleb, cukier, mąka, opał itp. od władz okupacyjnych.

Rada Opiekuńcza Miejskowa udzieliła na założenie sklepu pierwszej pożyczki (2.000 rubli). Zebrało się z początku około 40 członków udziałowców ze wszystkich dzielnic Rudy, Gątki nawet Chocianowic i pod energicznym zarządem A. Zietańskiego spółdzielczość rudzka zaczęła stawiać pierwsze kroki.

Były one szczęśliwe. Ludność ówczesnej kolonii Ruda, sięgająca wskutek emigracji robotniczej zaledwie coś ponad 3000 głów, była jednak w swojej strukturze podatna do tego rodzaju organizacji. Zupelny brak, pośredniczącego zwykle po osiedlach polskich, elementu żydowskiego z jednej strony, a zamieszkiwanie kolonii przez liczną rzeszę pracowników kolei dojazdowej, ustabilizowaną w swych dochodach i wydatkach na „życie”, stworzył dobre warunki do rozwoju spółdzielni.

Rychło więc, bo już w r. 1917 powstaje drugi

sklep (dziś Nr 27 w tak zw. Rudzie Dolnej (najpierw w Starej Karczynie, a potem w domu w którym do dziś się mieści (ob. Szindla). W końcu tegoż roku 1917 nowy sklep założono w Chachule w domu ob. Walca, a ponieważ chleb w owych czasach jak zresztą i zawsze w środowisku ludzi pracy jest jednym z najważniejszych artykułów spożywczych, to nic dziwnego że spółdzielczość rudzka rychło przechodzi na własną produkcję chleba i bułek i wydzierżawiwszy nieużywaną podczas wojny piekarnię w domu tegoż Walca od roku 1918 zaczyna zaopatrywać w pieczywo z mąki otrzymywanej z Komitetu gminnego w Brusie, całą ludność Rudy.

Jednocześnie ekspansja spółdzielcza sięga Chocianowic gdzie liczni uspołecznieni chłopcy i pracownicy kolei dojazdowych otrzymują w r. 1918 4-ty sklep „Rudy” w domu Pawełczyka.

W latach 1919 — 1920 powstaje druga organizacja spółdzielcza robotników, a mianowicie „Robotnicze Stowarzyszenie „Siła”. Zaczynają uruchamiać się różne przemysły i fabryki. Ludność osiedla wzrasta podług spisu z r. 1921 do przeszło 5000 głów i zaczyna się różnicować, organizować w partie polityczne i różne związki.

Wyrazem tych dążeń będzie później własna gmina miejska ale zaczynają się życzenia mieszkańców dojrzej w kotłach ministerstw, pulsuje bujne życie społeczne mieszkańców Rudy właśnie w naszych organizacjach Spółdzielczych. Sklepom społecznym z zaufaniem powierzają pierwsze władze polskie całkowitą aprowizację ludności i rozdział artykułów pierwszej potrzeby. Wzrasta szybko liczba udziałowców (później będą to członkowie t. zw. cukrowi) i spółdzielnie stają się niezbędnymi „instytucjami regulacji cen na rynku, pracują solidnie i z dodatnimi wynikami.

Trudniejsze czasy przychodzą z chwilą kiedy waluta nasza w latach 1922 — 1923 zaczyna gwałtownie falować, spadać i gdy odchodzą do innych zajęć pierwsi ideowi pracownicy w zarządach. Spółdzielnie w niedoświadczonych rękach nie nadążają za wzrostem cen i spadkiem pieniądza i zaczynają wykazywać straty. Ratunkiem było łączenie się w większe silniejsze związki. Przez świat spółdzielczy polski idzie wtedy wielki prąd konsolidacji spółdzielni i oto Stow. Spółdz. „Ruda” z swymi 4-ma sklepami i piekarnią łączy się pierwsze z największą łódzką spółdzielnią „Wyzwolenie” w Łodzi. Stowarzyszenie „Siła” zostaje filią dużej spółdzielni Pabianickiej „Związkowiec”.

Odtąd Ruda Pab. pokryta jest dzisiejszą siecią sklepów spółdzielczych. Stowarzyszenie „Wyzwolenie” łącząc się z „Rola” i wielu innymi mniejszymi Kooperatywami w Łodzi przybiera nazwę „Powszechnej Spółdzielni Spożywców”, ujednastnia swe znaki sklepowe i pod kierunkiem pierwszego zarządcy rudzkiej spółdzielni naszego rodaka ob.

A. Ziętalskiego, zwycięsko rozwija się w jedną z największych organizacji spółdzielczych kraju.

Dziś „Powszechna Spółdzielnia Spożywców”, której sklepy widzimy nie tylko w naszym mieście lecz i w Łodzi, Zgierzu i Konstantynowie ma 85 punktów sprzedaży w tym 6 w Rudzie Pabianickiej. Oprócz tego ma 3 sklepy masarskie i 2 bławatne. W przygotowaniu 8 nowych sklepów. Członków zapatrujących się w tych sklepach liczy 19.300. W tym w samej Rudzie 917-tu. Cyfra ta, jeżeli uwzględnimy stan rodzi ny każdego członka (mnożąc ją przez 4) stanowi, że ludność spółdzielcza Rudy wynosi około 23 proc. Spółdzielnia sprowadza prawie wszystkie towary z hurtowni spółdzielczej „Społem”, która ma własne fabryki mydła, cukrów, past, młyn i t.p. i jest jednym z największych tego rodzaju przedsiębiorstw w Polsce.

„Powszechna” ma także własne 2 piekarnie mechaniczne, początkiem których była piekarnia „Ruda”, rozlewnie octu, ciastkarnie i skład opału. Piekarnia spółdzielcza która dostarcza dzięki zmotoryzowanemu taborowi rozdzielczemu 2 razy dziennie świeże pieczywo do naszych sklepów, produkuje chleba pyłowego i razowego, przeszło 10.000 kilogramów dziennie (6.000 bochenków). Pieczywa pszenne wypieku rocznie 321.186 kg. i t. d. Ten wielki obrót (7.041.952 zł, w roku 1937) pozwala spółdzielczej organizacji spożywców na to, że utrzymuje ona wszędzie jednolite ceny artykułów własnej produkcji, zwraca swym członkom co roku około 1,5 proc. nadpłat i gromadzi fundusze do dalszej działalności gospodarczej, mającej na celu wyzolenie spożywcy od kosztów zbytecznego pośrednictwa.
S. S.

Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Łódzkiego

W roku bieżącym przypada dwunastolecie ożywionej działalności Komunalnej Kasy Oszczędności powiatu Łódzkiego, zorganizowanej na nowych zasadach.

Kasa rozpoczęła swą egzystencję przy bardzo skromnych zasobach, lecz rozwijała się z roku na rok, dzięki umiejętnym posunięciom, przezornej i oszczędnej gospodarce oraz dzięki temu, że jest instytucją potrzebną.

Ludność powiatu Łódzkiego może być z niej dumna. Dwanaście lat temu nie istniało nic, a dziś Kasa posiada dwa miliony złotych wkładów i rachunków bieżących, udziela kredytów rolnictwu, rzemiosłu, kupiectwu i wolnym zawodom.

Były lata kryzysu, były miesiące bardzo ciężkie dla instytucji finansowych, np. miesiąc wrzesień, okres naprężonej sytuacji politycznej w Europie — KKO powiatu Łódzkiego uporała się z wszystkimi trudnościami i pracuje nadal w myśl swych zadań: „rozwijanie w najszerszych masach ludności zmysłu oszczędnościowego, ułatwianie składania oszczędności w sposób zapewniający całkowite bezpieczeństwo złożonego kapitału i godziwe od niego odsetki oraz udostępnienie kredytu”.

Każde dziecko wie, że pieniądz powierzony Kasie jest pewny, że w każdej chwili jest do odebrania w całości wraz z należnymi odsetkami. Nie było wypadku, żeby KKO pow. Łódzkiego odmówiła komukolwiek wypłaty.

Powierzone sobie kapitały Kasa rozprawdzała w postaci dogodnego kredytu, niejednokrotnie bez własnego zarobku, w imię tego, że KKO jest instytucją nie dochodową, lecz par excellence instytucją użyteczności publicznej.

Możliwości dalszego rozwoju kasy są ogromne. Na przeszkodzie stoi na razie nie tyle niechęć o-

gółu, ile brak energii i brak wiary w celowość oszczędzania. Takie zacońanie należy przełamać — oszczędzać powinien każdy, wydawać mniej niż zarabia, a nadwyżkę wpłacać do KKO.

Oszczędność jest koniecznością życiową każdego rozsądnego człowieka, jest gwarancją spokojnego jutra. Im kto bardziej boryka się z trudnościami życiowymi, z tym większym uporem powinien codziennie odkładać pewną kwotę, choćby pięć groszy, a sam nie spostrzeże, gdy po kilku latach stanie się posiadaczem sporego, na swe warunki kapitału.

KKO powiatu Łódzkiego usilnie zabiega na swym odcinku o upojenie społeczeństwu zasad oszczędności i nie żałuje żadnego trudu, aby cel zamierzony osiągnąć.

K. K. O.
powiatu Łódzkiego
ŁÓDŹ, UL. PIOTRKOWSKA 104.
Oddziały w Zgierzu i Tuszynie.

W pierwszych dniach m-ca grudnia r. b. zorganizowano oddział Zjednoczenia Polskich Związków Zawodowych — „Zebranie org. odbyło się w lokalu „Resursy”. Dłuższy referat organizacyjny o celach i Zadaniach Związku wygłosił kierownik Lucjan Sumiński z Łodzi. Robotnicy gremialnie opuszczają inne związki i wstępują w szeregi nowo powstałego związku będącego dotychczas pod energicznym kierownictwem Franciszka Kieli.

Ziemia Zaolziańska w świetle statystyki

„Wiadomości Statystyczne” (zesz. 28) podają o Śląsku Zaolziańskim dla dwu powiatów, które wróciły do Macierzy następujące dane:

Powierzchnia powiatów frysztańskiego i cieszyńskiego wynosi 801,5 kilometrów kwadratowych, na której to powierzchni zamieszkiwało w 1930 roku 227.399 mieszkańców.

Większe miejscowości, jak: Karwina liczy 22.000 mieszkańców, Bogumin Nowy, Pietwałd Orłowa i dawny czeski Cieszyn — mają od 10.000 do 11.000 mieszkańców.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, opartych na źródłach statystyki czeskiej z roku 1930, liczba gospodarstw rolnych wynosiła 30.845.

Ogólna powierzchnia gospodarstw rolnych wyrażała się ilością 75.509,4 hektarów z czego 50.212,5 ha przypada na ziemię użytkowaną rolniczą, 22.306,1 ha na lasy, 386 ha na stawy rybne i 2.604,9 ha na inne grunty i nieużytki.

Z ziemi użytkowanej rolniczej przypada 36.454,4 ha na grunty rolne, 3.772,2 na łąki, 9.032,7 ha na pastwiska i 952,5 ha na inne.

Powierzchnia zasiewów wynosiła: pszenicy — 3.270 ha, żyta — 6.339,7, jęczmienia 1.376,1, owsa 6.868,4 i ziemniaków 7.221 ha.

Inwentarza żywego było w 1930 roku — 3.838 koni, 29.553 sztuk bydła rогatego, 35.949 świń i 1.659 owiec.

Ogólna liczba zakładów przemysłowych w powiatach frysztańskim i cieszyńskim wynosiła 2.704 o sile mechanicznej 211.000 K. M., a ogólna liczba zatrudnionych 50.225 osób. Z tej liczby 23.000 osób przypada na górnictwo i 22.000 osób na hutnictwo łącznie z przemysłem metalowym.

Z podanej wyżej liczby zakładów przemysłowych przypada 17 na górnictwo węglowe i inne, 6 na koksownie i brykietniarnie, 77 na kamieniarsstwo i ceramikę. W grupie przemysłu metalowego było 318 zakładów, chemicznego 14, włókienniczego 39, papierniczego 21, szklanego 1, skórzanego 42, graficznego 36, gumowego 1, drzewnego 324, szczerkarskiego 4, instrumentów muzycznych 5, odzieżowego i obuwniczego 1.027, spożywczego 531, budowlanego i instalacyjnego 277.

Wodociągów było 10, gazowni 2, elektrowni 5. Na przemysł, zajmujący się eksploatacją lasów przypada 5 przedsiębiorstw, a na przemysł t. zw. wędrowni 32.

Ponadto — 3.283 przedsiębiorstwa handlowe, bankowe i ubezpieczeniowe oraz 278 przedsiębiorstw transportowych.

Ludność tych dwu powiatów wykazuje olbrzymi przyrost, mianowicie z 96.000 w r. 1880 na 227.000 w r. 1930, a do takiego przyrostu przyczyniło się duże uprzemysłowienie kraju, bogatego w wysokogatunkowy węgiel. W szczególności zaś

uprzemysłowienie spowodowało znaczny napływ ludności z powiatów sąsiednich, rekrutujący się przeważnie z terytorium obecnej Polski.

Po zajęciu Śląska Zaolziańskiego przez Czechów zamknięto imigrację z Polski, skutkiem czego w latach 1920 — 1930 napłynęło z Czechosłowacji 69.614 osób, t. j. 31% obecnego zaludnienia.

Wrócił do nas kraj piękny i bogaty. Pomijając jego uroczne krajobrazy, godzi się wiedzieć, że jest to obszar, na którym wydobywa się zgórą 7 milionów ton węgla. Wynosi to prawie piątą część obecnej produkcji węgla w Polsce.

Huty Śląska Zaolziańskiego zdolne są wytwarzać około 700.000 ton żelaza, co stanowi ponad 60% produkcji obecnej w Polsce. Poza górnictwem i hutnictwem jest tam wiele przemysłów przetwórczych, jak huty szkła, papiernie, fabryki maszyn, przemysł tekstylny, ceramiczny itd.

Jest to więc kraj o bardzo silnym potencjale gospodarczym.

Jego scalenie i zjednoczenie gospodarcze z resztą Polski, znakomicie wpłynie na podniesienie poziomu i znaczenia gospodarczego całego naszego Państwa. Wyrazi się to w rozwoju naszych możliwości eksportowych oraz w umocnieniu naszej obronności.

Edisz.

Nareszcie. Oskarżyciele-oskarżonymi

W „Głosie Porannym” z dnia 6. XII. 1938 r. czytamy: Niezwykły epilog miała sprawa, którą rozpatrywał w dniu wczorajszym wydział odwoławczy Sądu Okręgowego w Łodzi.

Na ławie oskarżonych zasiadł Herman Lange (majster tkacki i b. więzień polityczny — lat 65) któremu akt oskarżenia zarzucał, iż żądał wynagrodzenia za złożenie fałszywych zeznań w sprawie Jana Bogdańskiego. Oskarżenie złożył Jan Bogdański. Ponieważ dwaj inni świadkowie w tej sprawie Wacław Łuszczynski i WŁADYSŁAW KOSIŃSKI potwierdzili w swych zeznaniach iż Lange istotnie żądał pieniędzy, Sąd Grodzki w Łodzi skazał go na 6 miesięcy. Lange odwołał się i wczoraj odbyła się sprawa w apelacji. Przybrała ona zgoła nieoczekiwany zwrot. Okazało się mianowicie, iż zeznania Bogdańskiego, Łuszczńskiego i KOSIŃSKIEGO były fałszywe i miały na celu nic innego jak utracenie jako świadka w sprawie Bogdańskiego.

Po stwierdzeniu tych okoliczności Sąd uniewinnił H. Langiego — a jednocześnie akta sprawy skierował do Pana Prokuratora, który zarządził dochodzenie karne przeciwko Janowi Bogdańskiemu (szklarz ul. J. Piłsudskiego Nr. 9) W. Łuszczynskiemu i WŁADYSŁAWOWI KOSIŃSKIEMU.

W ten sposób oskarżyciele stali się oskarżonymi, a podsądny będzie głównym świadkiem oskarżenia w tej sprawie.

Z KRAJU

ZGIERZ.

Tegoroczny „Dzień Kupca Polskiego” obchodzony był przez zgierskie kupiectwo polskie specjalnie uroczystie, gdyż uroczystość ta połączona była z obchodem XX-lecia istnienia miejscowego Stowarzyszenia Kupców i Przemysłowców Polskich oraz poświęceniem sztandaru tej żywej organizacji.

W uroczystościach wzięli udział przedstawiciele władz miejscowych i delegowany przez Stow. Polskich Kupców i Przemysłowców Chłopek w Łodzi, dyrektor p. mgr. Tadeusz Chibner.

Całe miasto przybrało odświętną szatę, a wszystkie sklepy polskie były pięknie udekorowane i oznaczone nazewnictwem nalepkami Naczelnej Rady.

Podkreślić też należy, iż udział Kupiectwa w obchodzie był b. liczny i że zainteresowanie ogólne było bardzo duże.

W związku z poświęceniem sztandaru i XX-leciem istnienia Stowarzyszenia odbył się bankiet, na którym wśród licznych zaproszonych gości byli obecni również przedstawiciele władz.

TUSZYN.

Po uroczystym nabożeństwie i wysłuchaniu podniosłego kazania, odbył się przemarsz kupiectwa polskiego przez miasto. Ogólne zainteresowanie dość duże. Uroczystości zakończone były Akademią. Z ramienia Stow. Polskich Kupców i Przemysłowców, w Łodzi udział w uroczystościach wzięli p. Bartoszewicz.

KRONIKA

Po 15 latach istnienia majątek m. Rudy Pabianickiej w gotówce, ruchomościach i nieruchomościach wyraża się w sumie zł. 781.138, a zadłużenie miasta na 1.VI.1937 — zł. 114.653.

O ul. Pryncypalną.

Jednym z największych osiedli robotniczych i przedmieść wielkiej Łodzi — jest gmina Chojny, — granicząca z Rudą Pabianicką. Gmina ta o wybitnie miejskim charakterze, — dotychczas rządzona jest na prawach gminy wiejskiej. Stąd też rok rocznie znaczne niedobory budżetowe. Stan oświecenia i ulic w opłakanym stanie. Jedną z najważniejszych arterii łączących Chojny, — 35.000-ne osiedle — z Rudą Pabianicką, jest ulica Pryncypalna — bez nawierzchni twardej (bruk) która ze względu na istniejące błota, bajory i wyboje jest trudną do przebycia a zwłaszcza uniemożliwia za-

BĘDZIN.

POMNIK KU CZCI STRACONYCH BOJOWNIKÓW
Z R. 1906.

* Na cmentarzu w Będzinie odbyło się w niedzielę 30 października r. b. uroczyste odsłonięcie pomnika ku czci straconych w 1906 r. bojowników P. P. S. — Franciszka Szpornaka, Józefa Pębasę, Józefa Zajacę i Teofila Jędziesikę.

Pomnik ten w 20-lecie niepodległości ufundowało stowarzyszenie b. więźniów politycznych w Sosnowcu. Rano zebrały się organizacje ze sztandarami obok gmachu poczty w Będzinie, skąd odmaszerowano na cmentarz, gdzie b. poseł Arciszewski z Warszawy odsłonił pomnik i udekorował go Krzyżem Niepodległości z Mieczami.

Na uroczystości obecny był starosta powiatowy p. Boxa.

Po uroczystości na cmentarzu odbyła się akademii żałobna w sali kina „Apollo”, w czasie której przemawiał m. in. prezes stowarzyszenia b. więźniów politycznych p. Uteł, a po nim p. p. Arciszewski, Dębski, sekretarz Auger i Łaskowski.

Radio na świecie

Jak wynika z ostatnich danych, w Niemczech zarejestrowano na dzień 1 kwietnia 1938 r. 9.489.337 radioodbiorników, w Anglii — 8.563.200, we Francji — 4.302.423, w Japonii — 3.402.489, w Czechosłowacji — 1.072.631, w Polsce — 912.255, we Włoszech — 810.000, w Belgii — 856.830, w Danii — 720.161, na Węgrzech — 389.065, w Szwajcarii — 504.571, w Rumunii — 228.704, w Irlandii — 139.534, na Łotwie — 117.190, w Algierze — 75.977, w Egipcie — 65.955, w Indiach holenderskich — 57.096, w Portugalii — 71.563, na Litwie — 50.184 oraz w Indiach brytyjskich — 51.014 aparatów radiowych.

kładowi przemysłowemu bliższą drogą sprowadzenia niezbędnych towarów i surowców z pobliskiej stacji kolejowej w Chojnach. W interesie Chojen i Rudy Pabianickiej leży, aby w roku 1939 — ulicę tę wybrukowano, a tym samym umożliwiono normalną komunikację ze stacją kolejową „Łódź — Chojny”.

Tuszyni nadzieję, że zainteresowane Zarządy gmin — zainteresują się tą palącą i nieodzowną sprawą.

Właściciel sklepu przy ul. Starorudzkiej 22 w Rudzie Pabianickiej, Boruch Silberstein oskarżył swego syna o to, że tenże systematycznie dokonywał kradzieży pieniędzy z szuflady sklepowej, a ostatnio przywłaszczył sobie zł. 7.—, które zainkasował za pobrany towar u Zygmunta Fuksa. Sąd Grodzki w Łodzi skazał młodego Zylbersteina na 3 miesiące aresztu.

Skład Szkła — Kryształów i Porcelany — P. Niedźwiecki, Łódź, Piotrkowska 33, tel. 127-17.

W Rudzie Pabianickiej istnieją dwa kino-teatry; „Star” i „Muza”, które przyjmują reklamy świetlne na dogodnych warunkach. Jak się dowiadujemy w najbliższej przyszłości przy ul. Staszica (na parcelach Spadkobierców Pohla) — uruchomione zostanie trzecie kino chrześcijańskich współwłaścicieli.

Ruda Pabianicka, 20-tysięczne miasto, jest bez łaźni. W interesie własnym i dobra ogółu mieszkańców, lukę tę winni wypełnić Stow. Stow.: Kupców i Przemysłowców i Właścicieli Nieruchomości. Przy dobrej woli niezbędne kapitały się znajdują.

Pod adresem polskich Stowarzyszeń w Rudzie Pabianickiej.

Po 15 latach, na terenie m. Rudy Pabianickiej istnieje około 30 różnych organizacji społecznych i kulturalnych. Wszystkie te organizacje odczuwają brak odpowiednich lokali i sali teatralnej. W przeciwieństwie do tego, za wzór niechaj posłuży niemiecki ruch „społeczno-kulturalny”, który jest w posiadaniu domu ludowego i przepięknej, jak na tu, warunki sali tow. śpiew. „Rokicie”. — Czas najwyższy, aby zarządy wszystkich organizacji polskich i ich kierownicy przekreśliły wszelkie animozje i osobiste ambicje, postawiły interes społeczny ponad wszystko i utworzywszy międzyorganizacyjny komitet w najkrótszym czasie przystąpiły do budowy wzorowego „Domu ludowego”.

Kupiectwo polskie w Rudzie Pabianickiej, choć znajduje się w 90%, boryka się z trudnościami finansowymi. Aby temu złu zaradzić, ostatnio pomyślnie rozwijające się Stowarzyszenia Kupców i Przemysłowców Chrześc. z siedzibą przy ul. Legionów 1, powinno się zająć zorganizowaniem Polskiej Spółdzielni Kredytowej, której rokujemy pomyślny rozwój, — oczywiście bez udziału b. „Dyrektorów b. Banku Gospodarczego”.

Odznaczeni

Tomasz Kubicki, Ruda Pab. ul. Żwirki 48 — działacz niepodległościowy — zesłany i więziony przez carskie władze — odznaczony został Krzyżem Niepodległości.

Złotym Krzyżem Zasługi odznaczony został prezes właśc. nieruchomości inż. **A. Gabler** za pracę na polu naukowym — społecznym i zawodowym.

Zygmunt Mruk, sekretarz zarządu miejskiego w Rudzie Pabianickiej odznaczony został srebrnym krzyżem zasługi za pracę zawodowo-społeczną.

Referendarz Wydziału Wojskowo-Policyjnego m. Łodzi **Franciszek Stolarski** — legionista odznaczony został złotym krzyżem zasługi za pracę na polu społecznym.

Bronzowym Krzyżem Zasługi odznaczeni zostali za pracę na polu społecznym:

Wojciech Famulski — ławnik Zarządu Miejskiego w Rudzie Pabianickiej — **Czekanowski S.**, **Franciszek Jakubowski** (Łąkowa 1) i **Augustyn Hajduszkiewicz** — (Żwirki 6).

Ach, jak ciężko jest młodym być?

Moszek Tondowski, z zawodu rzeźnik, prowadził jatkę mięsną w Sieradzu. A że był młody i czerstwy, przypadła mu do gustu jego „dziewczyna do wszystkiego”. Po pewnym czasie Helena Trzińska powiła bliźnięta — i wraz z nimi wyrzucana została przez swego chlebodawcę na bruk — na śmietnik społeczny. Rozpoczął się długi i kosztowny korowód spraw sądowych, w rezultacie czego Sąd zasądził od Moszka Tondowskiego na rzecz opiekunki nieślubnych dzieci tytułem alimentów zł. 40. Tondowski mimo to postanowił alimentów nie płacić. Zamknął interes w Sieradzu i takowy uruchomił pod innym obcym nazwiskiem w Rudzie Pabianickiej przy ul. Staszica 32. Trzińska dowiedziawszy się o tym, powiadomiła Urząd Prokuratorski w Łodzi — i po przeprowadzeniu dochodzenia — za sfalszowanie podpisu na planie koncesyjnym Moszek Tondowski skazany został na 6 miesięcy więzienia.

modne, tanie i dobre

Materiały
ubraniowe
paltowe
CHUSTKI,
PLEDY, KOCE
KOŁDRY

HURT DETAL

Krystjan *poleca*
Wutke
Wł. A. WUTKE
ŁÓDŹ Piotrkowska 157
Piotrkowska 307

Wszystkim naszym czytelnikom
i inserentom składamy najserdecz-
niejsze życzenia Wesołych Świąt
BOŻEGO NARODZENIA i szczę-
śliwego NOWEGO ROKU

REDAKCJA

Wszystkich, którzy zechcieliby współpraco-
wać z nami, prosimy o nadsyłanie materiału
i nawiązanie kontaktu celem zorganizowania
Komitetu Redakcyjnego i wydawania miesięcznika.

REDAKCJA

Ostrzeżenie

Tą drogą podajemy do wiadomości naszych
czytelników i firm, które zaofiarowały nam ogłosze-
nia, że Kazimierz Twardowski z naszym wydawnic-
twem niema nic wspólnego i do inkasowania naszej
należności nie jest upoważniony

REDAKCJA

BAR „MARYSIN“

Właściciel: **A. Jaroszka.**

Ruda Pabianicka, Staszica 114.

Telefon 200-91.

Wydaje:

śniadania, obiady, kolację —
we środy i czwartki znanej
dobroci flaki — w piątki tra-
dycyjna ryba. Piwo wyborowe
Sukc. K. ANSTADTA,

KUCHNIA WZOROWA.

PIERWSZY SKŁAD DRZEWA
BUDOWLANEGO I STOLARSKIEGO

J. ROZEN

Ruda Pabianicka, ulica Staszica 129 (Marysin)
tel. 183.87

POLECA: po cenach konkurencyjnych wszelkie
materiały budowlane w branży drzewnej.

L. Gelbardt — Jątka mięsna — Ruda Pa-
bianicka, Staszica 56.

ZAKŁAD ELEKTROTECHNICZNY

Wytwórnia i Sprzedaż artykułów elektrotech-
nicznych i żyrandoli

HENRYK CYMER

Łódź, Zgierska 85 (róg Chrobrego).

ZAKŁAD STUDNIARSKI

JÓZEF BARTNIK

Łódź, Rokicińska 58

wykonuje: studnie wiercone oraz wiercenia
próbne, borowanie kłocy i wszelkie reperacje
wchodzące w zakres studniarstwa.

WARSZTAT STOLARSKO-MODELARSKI

TEODOR GRAF

Ruda Pabianicka,

przystanek Marysin ul. Jaszczółta 5.

B. Cynapold. Zakład Studniarski — Łódź,
Rzgowska 76 — przyjmuje wykonanie studzien
artezyjskich i drenowych oraz wszelkie napra-
wy. Ceny konkurencyjne.

Roman Galewicz — Łódź, Andrzeja 9, tel. 188-87

Młyn Automatyczny, dzierz. W. Krajewski —
Chojny, k. Łodzi, Trębacka 3, tel. 159-66.

F. Motyl — Łódź, Zawadzka 19.

Franciszek Buc — Łódź, Piotrkowska 105.

M. Lasman — Łódź, Południowa 3.

NOWE WYDAWNICTWA

„Księgi handlowe uproszczone”

Nakładem Księgarni Łódzkiej „Czytaj” w Łodzi
ukazała się książka pt. „Księgi handlowe uprosz-
czone dla przedsiębiorstw handlowych i przemysł-
owych — wydanie III, opracowana przez Antoniego
Dobrodzieja.

Książka ta zawiera: wzór zatwierdzony przez
Ministerstwo Skarbu, objaśnienia, przepisy ogólne
i szczególne o prowadzeniu uproszczonych ksiąg
handlowych, przepisy o badaniu ksiąg, wyciągi
z ustawy o podatku obrotowym i dochodowym,
wskazówki praktyczne, otwarcia, prowadzenia i zam-
knięcia uproszczonych — ksiąg handlowych, wzory
praktyczne i orzeczenia N.T.A.

Doskonale opracowana książka ta może być
cennym podręcznikiem dla każdego, kto pragnie sa-
modzielnie prowadzić uproszczone księgi handlowe.

Nabywać można w Księgarni Łódzkiej „Czy-
taj”, Łódź, ul. Pr. Narutowicza 2.

Niska cena — zł. 2. — tego pożytecznego pod-
ręcznika pozwala nam przypuszczać, iż znajdzie się
on na biurku każdego kupca i rzemieślnika.

OGŁOSZENIA DROBNE

Stefan Markowicz, Ruda Pabjanicka, Staszica 93, róg Garapicha — poleca piecyki, kuchenki, rury, gwoździe, farby oraz węgiel i drzewo opałowe.

Nowootwarty chrześcijański sklep konfekcji poleca na sezon zimowy: ubiory damskie, męskie i uczniowskie, oraz dział miarowy przyjmuje zamówienia z własnych i powierzonych materiałów. Wykonanie solidne. Ceny przystępne. Stanisław Pyć, Łódź, Rzgowska 33 b.

I. Zajfert architekt-budowniczy Łódź, Gazowa 8, telef. 148-58.

Janusz Skowroński, zakład krawiecki, Ruda Pabianicka, Staszica 88 (oficyna).

Leon Magier, zakład krawiecki, Ruda Pabianicka, Staszica 110.

Pracownia Rymarska i Skórzano - Galanteryjna **Jan Kurela** Łódź, Plac Reymonta 3-4, posiada na składzie własnego wyrobu: walizki, bagażniki, plecaki, tornistry, torebki damskie, teczki, przybory dla psów itp. Przyjmuje obstalunki, reperacje i różne kolekcje. Specjalny dział parasoli. Wykonanie solidne i tanio.

Mistrz kominiarski Z. Urbański, Ruda Pabianicka, ul. Rajska 1, (dom własny). Porady w sprawach reperacji pieców, kuchni i innych palenisk.

Pralnia Chemiczna i Bielizny A. Pokrowińskiej, Ruda Pabianicka, ul. Staszica 107. Przyjmuje wszelką garderobę i bieliznę do prania i czyszczenia. Wykonanie pierwszorzędne. Ceny przystępne.

Piwiarnia E. Schäfer, Ruda Pabianicka, ul. Staszica 95. Wyborowe piwa, obiady kolacje, gorące i zimne zakąski. Bufet i kuchnia wzorowa.

Stolarnia Mechaniczna W. Hein, Ruda Pabianicka, ul. J. Piłsudskiego 18. Wykonuje wszelkie roboty meblowe i biurowe. Ceny przystępne.

Kwiaciarnia i Sprzedarz nasion, Ruda Pabianicka, Staszica 117, poleca wszelkie kwiaty i nasiona. Ceny umiarkowane.

Zakład krawiecki Sz. Frydman, Łódź, ul. Andrzeja 14, telef. 163-35. Po powrocie z Paryża zapatrzony jestem w najnowsze modele okryć damskich i futer.

Fabryka Przetworów Chemicznych „Oleina” Sp. z ogr. odp. Ruda Pabianicka, Halera 10.

L. Siciński hydro-technik, Ruda Pabianicka, ul. 1 go Maja 26, wykonuje plany, kosztorysy itp. po cenach przystępnych.

Alfred Waldek, Ruda Pabianicka, Północna 9, przyjmuje wykonanie i reperacje pomp, filtrów, studzien, terenów na boiska i korty tenisowe.

Zakład Zduński Alfred Brandt, Ruda Pab., Staszica 100, wykonuje wszelkie roboty w zakres zduństwa wchodzące. Wyrabia piece i kuchenki szamotowe.

Salon Mód — P. Klawir — Ruda Pabianicka, ul. Staszica 97 poleca kapelusze damskie w/g najnowszych fasonów.

Farbiarnia i Bielnik K. M. Rost, Ruda Pabianicka, ulica Garapicha 63.

Chrześcijański Magazyn Obuwia A. Gajderowicz, Ruda Pab., ul. Staszica 129 — poleca obuwie własnego wyrobu wszelkiego rodzaju, pierwszorzędnej jakości po cenach konkurencyjnych.

Pralnia Chemiczna i Farbiarnia „Władysława”, Ruda Pabianicka, J. Piłsudskiego 2, przyjmuje wszelką garderobę, fułra, białą bieliznę i fasonowanie kapeluszy.

Chrześcijańska Wytwórnia Czapek „Marysin”, Ruda Pabianicka, Staszica 102, poleca czapki męskie i dziecięce.

Składy Rozmaitości, Łódź, ul. Piotrkowska 309, (przy Placu Reymonta), Rzgowska 87 (nawprost kościoła Przem. Pańsk.), polecają w cenach niskich materiały piśmienne, przybory szkolne, artystyczne wyroby zakopiańskie i ozdoby. Pomysłowe zabawki. Przybory do rybołówstwa. Wytwory alabastrowe. Żurnale mód.

Zakład Robót Studniarskich W. Witczak, Łódź, ul. Rzgowska 145.

Pralnia Chemiczna i białej Bielizny M. Ambroziak, Łódź, ul. Nowozarzewska 31, poleca się Sz. Klienteli. Wykonanie przez fachowe siły warszawskie.

Piekarnia i Cukiernia A. Grzelewski, Ruda Pabianicka, Żwirki 9, dostarcza 2 razy dziennie świeże pieczywo i wyroby cukiernicze. Przyjmuje zamówienia na bale i zabawy — natychmiastowa dostawa. Na nadchodzące święta polecamy: baby, torty, ciasto i strucle.

Kazimierz Madej, Łódź, Piotrkowska 181, tel.: skład 193-79, biuro 272-08. Konto czekowe K. K. O. m. Łodzi — Konto P. K. O. 605815. Skład narzędzi ślusarskich i artykułów technicznych. Dział gospodarstwa domowego. Naczynia kuchenne, ocynkowane, aluminiowe, emaliowane. Naczynia platerowane „Gerlacha” itp. Dostawa natychmiastowa. Ceny konkurencyjne.

Wystarczy zadzwonić pod numer 259-64 a natychmiast otrzyma się gońcem dodatki krawieckie, które potrzebne do wykonania prac. Skład zaopatrzony we wszystkie gatunki podszewek, wataliny itp., od najtańszych do najwykwintniejszych. Specjalny dział pończoszniczy. H. Langner, Łódź, ul. Główna 1.

Szkoło okienne, ogrodowe surowe, druciane, ornamentowe i kolorowe. Szyby wystawowe. Obrazy religijne. Cegły szamotowe, Polskie Biuro Sprzedaży Szkła S. A. (Dawniej T. Hanelt), Łódź, Wigury 15, telefon 134-53.

Adolf Freimark tapicer — dekorator, Ruda Pabianicka, ul. Żwirki Nr. 40, telefon 16. Przyjmuje wszelkie zamówienia.

Uprawniony Wykonawca Robót Murarskich Budowlanych, Ignacy Strzelecki, Ruda Pabianicka, Traugutta 8/10. Wykonuje: wszelkie roboty budowlane, betonowe i mozaikowe. Warunki do umowy.

Biuro E. Klisza Ruda Pabianicka, ul. Piłsudskiego 3. Załatwia: przepisywanie na maszynie, wypełnia blankiety wszelkiego rodzaju, prowadzi meldunki i administrację domów. Przyjmuje: zamówienia na wykonanie projektów budowlanych, kosztorysów itp.

Chrześcijańska Wytwórnia Automatycznych Bilardów „Wabil”, Ruda Pabianicka, ul. Żwirki 9, wykonuje stoły bilardowe najnowocześniejszych automatów (zegarów) i zaopatruje w pierwszorzędną rekwizyt bilardowy. Bilardy automatyczne sprzedajemy za gotówkę i na warunkach kredytowych. Ceny bezwzględnie konkurencyjne.

Wytwórnia Mebli Koszykowych, W. Perszke, Łódź, ul. Napiórkowskiego 14, poleca na składzie meble i wszelkiego rodzaju wyroby koszykowe oraz przyjmuje obstalunki i reperacje. Ceny b. przystępne.

Skład Win i Wódek p. f. „Oswald Müller”, Ruda Pabianicka, ul. Staszica 110, poleca w wielkim wyborze: wódki, likiery, koniaki lecznicze — wina krajowe i zagraniczne — różne towary kolonialne, spożywcze i deikatesy. Piekarnia i Cukiernia własna ul. Piłsudskiego 15.

„Radiodom”, Łódź, ul. Piotrkowska 101, telefon 206 61, poleca największy wybór radioaparatów i sprzęt radiowy marki firm wszechświatowej sławy.

DZIAŁ LEKARSKI

Dr. **L. Müller** choroby wewnętrzne,
Ruda Pabianicka, Staszica 115, telef. 177-12,
przyjmuje od 6—7 popołudniu.

Dr. **Elżbieta Dejter - Winiarzowa**, choroby dzieci, Ruda Pab., Staszica 118, tel. 21. (nad apteką) przyjmuje od 11—13.

Dr. Med. **E. Zielińska**,
Ruda Pabianicka, Pierackiego 5.

Dr. **M. Swaciński**
Ruda Pabianicka, Łączna 7.

Dr. med. **Paweł Speidel**
Ruda Pabianicka, ul. Starorudzka (vis a vis willi p. Obermana) przyjmuje od godziny 4—5 pop.

Dr. **M. Rudnicki**
Ruda Pabianicka, ul. Aleksandra 37, (d. własny)

Lekarz Dentysta **P. Hurwiczowa**, Ruda Pabianicka, Staszica 110, godz. przyjęć 12—15(3), mieszk. przyw. Łódź, Piłsudskiego 36, telef. 141-95.

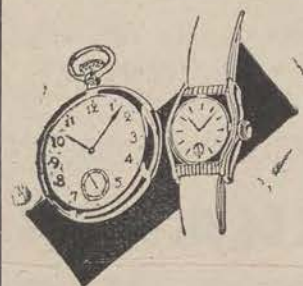
KOMUNIKAT

Niniejszym podajemy do wiadomości mieszkańców m. Rudy Pabianickiej, że oddział P. C. Krzyża mieści się przy ul. Karpackiej róg Narciarskiej w domu Związku Strzeleckiego im. Marsz. J. Piłsudskiego. Zapisujcie się na członków P.C.K. Oddziału w Rudzie Pabianickiej. Roczna składka czł. honorowego zł. 3, zaś czł. rzeczywistego zł. 1.

Skład Apteczny i Perfumeria Anna Nowicka, Ruda Pabianicka, Legionów 8.

STOP! Na nadchodzące święta najmiłszy i najpraktyczniejszy prezent gwiazdkowy najkorzystniej zakupisz

w zakładzie zegarmistrzowsko-jubilerskim

Jan Chmiel

zegarmistrz dypl.

Łódź — Nawrot 2

Telefon 205-35.

Rok założenia 1920.

Centralne Zakłady Samochodowe

Władysław Romanowski,

Łódź, Żwirki 5. Telefon 210-27.

Techniczna porada przy sprzedaży i kupnie.

Wynajem samochodów ciężarowych i osobowych.

Egzystuje od 1908 roku.

Zakład Ogrodniczy

I. G. VAN DE WEG

Ruda Pabianicka, ul. Miła 4. tel. 165-50.

Kwiaciarnia — Łódź, ul. Piotrkowska 99.

Telefon 208-65.

poleca: laury i palmy na dekoracje kościelne, ślubne bukiety, kosze wieńce, jako też bogaty wybór roślin kwitnących, bylin i roślin skalnych.

Zatwierdzone przez Ministerstwo W. R. i O. P.
Egzystuje od 1892 r.

**Kursy Kroju
Modelowania i Szycia
„JÓZEFINY“**

w Łodzi, Piotrkowska 163, II p. front.

Długoletniej mistrzyni Cechowej.

Absolwentki Akademii Kroju w Kolonii.

Odznaczonej na wystawach medalami i dyplomami

Wykłady prowadzi mistrzyni modelarka z dyplomem Paryskiej Akademii. Krój damski, dziecienny, bieliźniarstwo, szycie, przy-mierzanie. Wykłady prowadzą siły tachowe. Kursy wieczorowe dla krawcowych. Kancelaria przyjmuje zapisy codziennie.

Dla przyjezdnych kursy pospieszne.

Kończącym kursy wydaje się świadectwa.

J. Musiałowiczowa.

Pianina — Fortepiany

Przed nabyciem instrumentu proszę odwiedzić nasz magazyn pierwszorzędných fortepianów i pianin, jedynej eksportującej fabryki w Polsce. W jakości i cenach bezkonkurencyjne. —

B. Sommerfeld

Skład Fabryczny: Łódź, ul. Piotrkowska 86.

ZENITH

ZEGARY

ZEGARKI

WSZELKĄ

BIŻUTERJĘ

i OBRĄCZKI ŚLUBNE

POLECA

IAN PLACEK

ŁÓDŹ, Brzezińska 10, tel. 150-17.

Cukiernia i Kawiarnia

Z. NOWALIŃSKI

Ruda Pabianicka, Słazica 94,

(róg Rzewskiego)

WYDAJE:

Smaczne śniadania, obiady,
kolacje — gościnne pokoje —
codziennie świeże ciastka, —
owoce, cukry i t. p. artykuły.

AKUSZERKA P. ZAJFERTOWA,

Ruda Pabianicka, Legionów 5.

Wznosiła przyjęcia i zamówienia pań.

BAR „COLOMBINA“, Łódź, ul. Gdańska 103,
tel. 261-54, wszystkim swoim gościom składa
Życzenia WESOŁYCH ŚWIAT

Jan Mateusz Radłowski

FABRYKA CHUSTEK

„PODHALANKA“

Łódź, ul. Dowborczyków 6/8, tel. 215-72
właśc. B-cia KIORHASSAN

SKŁAD MEBLI

Iz. H. BOCIAN s-cy

Łódź, Rzgowska 4

Urządzenia kompletne i pojedyncze.
Dogodne warunki.

B-cia M. i M. RINGART i E. WELNIC

RĘCZNA Drukarnia tkanin

Ruda Pabianicka, Heleny 1.

Telefon 270-12

Pierwszy Zakład Rymarsko-Tapicerski

M. J. Januszkiewicz

RUDA PABIAŃCZKA, STASZICA

wykonuje: teczki, pasy, walizki i wszelkie roboty w zakres pracy siodlarskiej, rymarskiej, tapicerskiej i galanterii skórzanej.

**PIERWSZA MECHANICZNA WYTWÓRNI
NAPOJÓW GAZOWYCH**

B-CI POLESKICH

Ruda Pabianicka
Zagłoby 12/14

poleca wodę sodową, lemoniadę, oranżadę i inne napoje chłodzące. Ceny konkurencyjne.

FABRYKA TEKSTURY

ARNOLD BAJER

RUDA PABIAŃCZKA, UL. ŚWIĘTOJAŃSKIEJ 1
TEL. 185-16

egz. od 1907 roku

„MANUFATURA RUDZKA” Ruda Pab. Staszica 124 (róg J. Piłsudskiego) poleca na sezon zimowy i letni jedwabie, bawełny, półwełny itp. materiały. Na składzie wielki wybór resztek — po cenach konkurencyjnych.

Przedsiębiorstwo Wiertnicze

MIECZYŚLAW BARSKI (jun.)

hydrotechnik

Łódź, Kilińskiego 195

**PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH
STANISŁAW KOWALSKI i Syn**

RUDA PAB. Legionów 3

wykonuje roboty budowlane — z własnych i powierzonych materiałów. Roboty murarskie — ciesielskie — oraz żel-betonowe. — Ceny konkurencyjne. Wykonanie solidne.

**Zakład Elektrotechniczny
i Warsztat Reperacyjny**

PAWEŁ TEJCHMAN, ŁÓDŹ

UL. PIOTRKOWSKA 240, tel. 182-64

Instalacja światła, siły i sygnalizacja. — Zakładanie piorunochronów i badanie takowych. —

Zakład Krawiecki

St. Tokarczyk

Ruda Pab.

Starorudzka 22

przyjmuje wszelkie zamówienia z własnych i powierzonych materiałów. — Wykonanie solidne. — Siły fachowe. Ceny przystępne.

NACZYNNIA KUCHENNE I EMALIE — SZKŁO

NATALIA STACHUROWA

Pabianice, Zamkowa 34

TKALNIA MECHANICZNA

Władysław WALASIK

Ruda Pab. Bolesława 3

Żądaj wszędzie musztardę „TRZY GWIAZDY”

WYTWÓRNI

ADOLF MÜNCHMEYER

ŁÓDŹ, KILIŃSKIEGO 136, tel. 177-53

FRANCISZEK SZYMAŃSKI

ZAKŁAD RZEŹBIARSKO-KAMIENIARSKI

wyrób z marmuru, granitu syenitu i piaskowca oraz roboty mozaikowe i betonowe

Łódź, ul 11-go Listopada 61, tel. 181-63

Towarzystwo Przemysłu Drzewnego

SILVARS

SP. Z O. O.

Ruda Pabianicka, ul. Staro-Rudzka Nr. 2-4
tel. 228-00

Centrala w Łodzi, ul. Srebrzyńska Nr. 2-4
tel. 226-00 i 227-00

POLECA: Wszelkie materiały drzewne stolarskie i budowlane.

DYKTA SUCHOKLEJONA —

POSADZKA DĘBOWA

Fabryka dla obróbki drzewa. Stolarska mechaniczna (wyrób drzwi i okien).

Wyrób dzianych swetrów, pulowerów, kamizelek oraz dziecięcych ubiorów

F. PETZOLD

ŁÓDŹ

Główna 8, telef. 190-77

FABRYKA BIELIZNY I TRYKOTAŻY

STANISŁAW JAKUSZEWSKI

Łódź, Gen. Pierackiego 6, tel. 175-45

BIELIZNA

trykotowa, płócienna i pościelowa.

CHCESZ kupić meble tanio, dobre i na dogodnych warunkach wstąp tylko do firmy

A. HOROWICZ Łódź, ul. Rzgowska 1

Skład Drzewa Budowlanego

B-cia W. i Ch. JACHIMOWICZ

Ruda Pabianicka, Staszica 99/101

poleca po cenach konkurencyjnych wszelkie materiały budowlane. Dostawa na miejsce.

RZEŹNIA MIEJSKA w Rudzie Pab.

ul. Garapięcha 70/72

(czynna w dni powszednie)

Zakład Fryzjerski Damski i Męski

Alf. Szeffler

Ruda Pabianicka, ul. Staszica 97.

Specjalność: trwała ondulacja. Siły fachowe —
Ceny umiarkowane.

MAGAZYN BRONI

S. CHABROWSKI

W ŁODZI, PIOTRKOWSKA 83
TELEF. 126-63

poleca broń i wszelkie przybory myśliwskie.

Pierwszy Skład Materiałów Piśmiennych

J. DUDZIŃSKIEJ

Ruda Pabianicka, ul. J. Piłsudskiego 3

Na składzie papier do opakowania oraz wyroby tytoniowe i przybory szkolne.

Przedsiębiorstwo Budowlane

WŁADYSŁAW OLSZEWSKI

dypł. mistrz murarski

Łódź, Konopnicka 17, tel. 103-92

wykonuje wszelkie roboty w zakresie budownictwa wchodzące

SKŁAD MEBLI

Nasielski i Markowicz

Łódź, ul. Rzgowska 2, tel. 143-08

poleca duży wybór wszelkiego rodzaju mebli na bardzo dogodnych warunkach

Skład Drzewa i Materiałów Budowlanych

S. ROZEN

Łódź, Pabianicka 72, tel. 183-62

posiada na składzie drzewa budowlane, stolarskie oraz wszelkie art. budowlane

Ceny konkurencyjne. — Dostawa bezpłatna

Najlepsza Górnośląska Fabryka
Papy Dachowej

Ch. S. Liber i S-ka

RUDA PABIANICKA, Kolejowa 8, tel. 275-20

poleca po cenach najniższych — swoje wyroby, ogniotrwałe papiery dachowe oraz lepnik do posadzki dębowej „Parkelit”.

ZBKŁAD KUŚNIERSKI

Adolf Perfecki, Łódź

Nawrot 19, tel. 210-50

**FABRYKA WYROBÓW
PLATEROWANYCH I SREBRNYCH**

J. GAŁAJ, Łódź, Senatorska 1

Maria Henig-Frakowska

położna

Ruda Pabianicka, ul. Prez. I. Mościckiego 5

WYŁĄCZMA SPRZEDAŻ DLA ŁÓDZI i okolic:

Już nadszedł świeży transport najnowszych modeli szwedzkich oryginalnych

**Kaloszy i śniegowców
„TRETORN“**

we własnym interesie prosimy zwrócić uwagę na nasz adres:

H. BOY i Ska, Piotrkowska 154

Bielnik Przędzy Bawełnianej

W. Troszczyński

Ruda Pabianicka, 3-go Maja 19

Kwiaciarnia „GENIA“

Ruda Pabianicka, ulica Legionów 21

Poleca: wiązanki ślubne, bukiety, kosze, kwiaty cięte i sztuczne oraz wieńce i nasiona.

Ceny b. przystępne.

WOLDEMAR TILL

ŁÓDŹ, PL. REYMONTA 2. m. 7

poleca wyroby dziane własnej wytwórni — jak: bieliznę pierwszej jakości, trykoty, pończochy i rękawiczki.

ARTYKUŁY męskie, damskie i dziecięce najlepiej zakupisz w składzie galanterii **L. ZAJDEL** Łódź, Główna 24.

**Tkálnia Mechaniczna Zarobkowa
Wyroby Jedwabne**

OLGA WAGNER

Ruda Pabianicka, ul. Rzewskiego 18

Dykty i forniery poleca firma

OSKAR SCHWARTZ

Łódź, Przejazd Nr. 18, telef. 270-22

Zakład Tapicerski

Szczepan Sztencel

ŁÓDŹ

Pierackiego 2 (dawn. Ewangelicka)
Telefon 114-30, P.K.O. Nr. 602.946

L. Mozelsio

Garbarnia

Ruda Pabianicka, ul. Bolesława 8, tel. 256-06

Mechaniczna Szlifiernia Szkła,

Podlewnia Luster — Przedsiębiorstwo Robót Szklarskich — oraz szyb różnej grubości —

Mieczysław Candryk

Łódź, Al. Kościuszki 38, tel. 159-03

Janina Kozłowska

Ruda Pabianicka, ulica Staszica 122, telefon 1
sprzedaż ciastek, cukrów, czeklad i bombonier
Napoje gazowe i lody — — — — —

Uwaga!

Wszelkie pisma codzienne tygodniowe, periodyczne, oraz wyroby tytoniowe nabyć można tylko w kiosku

T. RAKOWSKIEGO

Ruda Pab. ul. Staszica 116
„MARYSIN” obok baru A. Jaroszk.

CHRZEŚCJAŃSKA KRAWIECKA SPÓŁDZIELNIA PRACY z odp. udz. w Łodzi, ul. Główna 7

przyjmuje wszelkie zamówienia na roboty krawieckie, męskie, damskie i uczniowskie z powierzonych i własnych materiałów.

Spółdzielnia przyjmuje również roboty zbiorowe (mundury) itp. Specjalny dział wojskowy.

**Skład Drzewa Budowlanego
i Stolarskiego oraz Dykt**

J. Działoszyński

Staszica 64, telefon 143-73

po cenach konkurencyjnych poleca: wszelkie materiały budowlane z branży drzewnej.

LEONARD BRAUN

Ruda Pab. ul. Staszica Nr. 122

SKŁAD ŻELAZA I FARB

Na składzie piecyki żelazne i rury, w wielkim wyborze, okucia budowlane, pokosty, farby, lakiery, naczynia kuchenne. Własna ślusarnia mechaniczna.

KADE i KUMMER

Łódź, ulica Główna Nr. 18, telefon 235-34

poleca na święta

PLATERY, KRYSZTAŁY oraz szkła wszelkiego rodzaju po cenach fabrycznych.

Odnawianie Platerów, złocenie, srebrzenie, chromowanie, niklowanie i kadmowanie. —

Fabryka Wyrobów Tkanin Żakardowych

Alfred Arlt i S-ka

Ruda Pabianicka, Łąkowa 82

Bar Express

wł. O. CERECKI

Łódź, Piotrkowska 163, tel. 247-46

wydaje śniadania, obiady i kolacje. Kuchnia wyborowa. Obsługa solidna

„AUDIOFON”

ZAKŁADY RADIOTECHNICZNE

Łódź, Piotrkowska 166, tel. 156-87

Oddziały: Zgierska 56, tel. 244-32

Pabianice, Puławskiego 4, tel. 306

poleca: radioaparaty najlepszej marki
przybory techniczne

STOP!

Rowery, maszyny do szycia — wyżymaczki —
łyżwy w dużym wyborze najkorzystniej kupić
można w firmie: **ST. RĘDZIA, ŁÓDŹ**, Bałucki
Rynek 9, tel. 113-99.

Stolarnia Mechaniczna

H. Rüger (junior)

Ruda Pab., Reymonta 16

wykonuje roboty w zakresie stolarstwa wchodzące, budowlane i meblowe po cenach konkurencyjnych.

PAMIĘTAJ!

Podhurtownia Tytuniowa Nr 123

właśc. R. STEFAŃSKI — mieści się w Rudzie
Pabianickiej przy ul. Staszica 118.

Przesiębiorca Robót Ciesielskich

O. R. Giebler

Ruda Pab., ul. Staszica 108

wykonuje wszelkie roboty budowlane

A. BAYER

Ruda Pabianicka, ul. Staszica 90

posiada na składzie rowery, specjalność piece
i kuchenki szamotowe. Na miejscu niklowanie
i chromowanie. Ceny niższe.

PIANINA

fortepiany, fisharmonie
nowe i używane poleca:

E. WEILBACH

Łódź, Piotrkowska 154, tel. 141-96.

Strojenia — przewóz — naprawa.

Dom Towarowy

B-cia ANDRZEJCZAK

RUDA PABIANICKA

Staszica 88, tel. 178-11

Chrześcijański

DOM ODZIEŻOWY

Łódź, ul. 11-go Listopada 20, tel. 120-12
poleca ubiory w/g najnowszych modeli.

Ceny b. niskie.

NOWA CHRZEŚCIJAŃSKA PLACÓWKA p.f.

DOM MODELOWY

wł. E. Kozłowska - Mikulska

w ŁODZI, UL. PIOTRKOWSKA 136, tel. 234 99
niniejszym podaje do łask wiadomości P. T.
Klienteli — że w nowej siedzibie magazyn zo-
stał zaopatrzony **w najnowsze modele**
sukien, palt, futer i ubiorów, przepiso-
wych mundurów itp. Ceny umiarkowane.

TRYKOTY

pulowery, pończochy, rękawiczki,
odzież niemowlęca i uczniowska.
Zabawki poleca

St. Weilbach

Łódź, Piotrkowska 154, tel. 141-96

Ceny fabryczne.

Przemysł Włókienniczy

M. ZAKHAJM i S-ka

ŁÓDŹ

ulica Piotrkowska 80

Urzędownie Uprawniony Przedsiębiorca
R O B Ó T BUDOWLANYCH - CIESIELSKICH

Gustaw Gibler

Ruda Pabianicka, ul. 1-go Maja 23

Dom własny

Wykonuje wszelkie roboty ciesielskie.

Wykonanie solidne. Ceny przystępne

PIEKARNIA I CUKIERNIA

R. CERECKI

RUDA PAB. UL. STASZICA 106

posiada ciasta pierniki, biszkopty, cukry, cze-
kolady i pieczywo pierwszej jakości. Przyjmuje
zamówienia na bale i zabawy. Na nadchodzą-
ce święta poleca znanej dobroci ciasto, baby
i strucle. Salon nowocześnie urządzony.

Rok założenia 1895

Leopold Staśkowski

Łódź, Piotrkowska 285

Poleca

wszelkie GOTOWE UBIORY męskie i uczniow-
skie oraz DZIAŁ MIAROWY damski, męski
i uczniowski. Ceny b. przystępne.

Rok założenia 1892

KAROL KOISCHWITZ S-CY

Łódź, Piotrkowska 116, tel. 224-72

poleca pianina i fortepiany naj-
przedniejszych firm po cenach
umiarkowanych.

Zakład Zegarmistrzowski-Jubilerski

E. BARTUSZEK

Łódź, ul. Piotrkowska 145.

Rok założenia 1801

Reperacje zegarmistrzowską oraz wyroby naj-
nowszych fasonów biżuterii, wykonane we
własnej pracowni.

Chrześcijański Zakład Stolarsko-Meblowy

STEFAN GŁOWACKI

Łódź, Rzgowska Nr. 52

Poleca: Gotowe meble pojedyncze i komplety
sypialne, stołowe, gabinety i t. p. naj-
nowsze wzory solidne i gwarantowane
wykonanie, przyjmuję wszelkie obsta-
lunki. Ceny niskie.

**Sklep detalicznej sprzedaży wyrobów
ZAKŁADÓW WŁÓKIENNICZYCH**
ADOLF HORAK SP. AKC.

W RUDZIE PABIANICKIEJ, UL. STASZICA 95.

Wyroby bawełniane: płócenka fartuchowe, koszulowe, pościelowe, inletry, rękawowe, kieszeniowe.
Wyroby półwełniane: alpagę fartuchową, ubraniową, podszewkową.

„RUDZKA PRZĘDZA” Sp. z o. o.

Ruda Pabianicka, ul. Piłsudskiego 35, telefon 151-30.

BIURO I SKŁAD: ŁÓDŹ, UL. LEGIONÓW 8-a.

WSZYSTKO KUPISZ na gwiazdkę
W REPREZENTACYJNYM SKŁADZIE p. f.

Taniej jak w Łodzi!

„RADIO - ELEKTRO”

RUDA PABIANICKA, Staszica 100 (Marysin).

Radioodbiorniki wszystkich przodujących marek, aparaty fotograficzne, oraz wszelkie dodatki
artykuły elektrotechniczne, rowery i ich części, nowoczesne żyrandole.

DUŻY WYBÓR. NISKIE CENY. KORZYSTNE WARUNKI. WEJDŹ, A PRZEKONASZ SIĘ.

„SPORTSMEN”

ARTYKUŁY SPORTOWE

wł. MIECZYSLAW STOKOWSKI

ŁÓDŹ, UL. PIOTRKOWSKA 231.

(dojazd tramwajami 0, 1, 3, 7, 11, 14, 16)

POLECA: Sprzęt i ubiory do sportu letniego i zimowego wykonane w myśl przepisów Państwo-
wego Urzędu W. F. i P. W. — Czapki uczniowskie i sportowe — Komplet P. W. i Z. S. —
Odznaki organizacyjne i ozdoby wojskowe — Wyposażenie świetlic i sal gimnastycznych.

Dla związków i klubów rabat — Wykonanie solidne — Ceny konkurencyjne — Telefony: 271-80, 164-11.

Skład materiałów budowlanych, żelaza i farb

ALOJZY LESZ

**Ruda Pabianicka, Staszica 96.
tel. 262-24.**

NAJTAŃSZE ŹRÓDŁO ZAKUPU!

Wydawca i redaktor: EDWARD KLISZ.

Odbito w Zakł. Graf. „OSTOJA”, (wł. Jadwiga Kotkowska), Łódź, ul. św. Andrzeja 14, tel. 169-44.